

Arolygiaeth Ei Fawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
His Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales

Cynllun Cydraddoldeb Strategol Estyn

2024-2028

Diben Estyn yw arolygu ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Mae Estyn yn gyfrifol am arolygu:

- ▲ ysgolion a safleoedd meithrin a gynhelir gan awdurdodau lleol, neu sy'n cael arian ganddynt
- ▲ ysgolion cynradd
- ▲ ysgolion uwchradd
- ▲ ysgolion arbennig
- ▲ unedau cyfeirio disgyblion
- ▲ ysgolion pob oed
- ▲ ysgolion annibynnol
- ▲ addysg bellach
- ▲ colegau arbenigol annibynnol
- ▲ partneriaethau dysgu oedolion yn y gymuned
- ▲ gwasanaethau addysg llywodraeth leol
- ▲ addysg a hyfforddiant athrawon
- ▲ Cymraeg i oedolion
- ▲ dysgu yn y gwaith
- ▲ dysgu yn y sector cyfiawnder

Mae Estyn hefyd:

- ▲ yn adrodd i Senedd Cymru ac yn rhoi cyngor ar ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru i Lywodraeth Cymru ac eraill
- ▲ yn cyhoeddi achosion o arfer dda yn seiliedig ar dystiolaeth arolygu

Cymerwyd pob rhagofal posibl i sicrhau bod y wybodaeth yn y ddogfen hon yn gywir adeg ei chyhoeddi. Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu sylwadau ynglŷn â'r ddogfen hon/cyhoeddiad hwn at:

Yr Adran Gyhoeddiadau

Estyn

Llys Angor

Keen Road

Caerdydd

CF24 5JW neu drwy anfon e-bost at cyhoeddiadau@estyn.llyw.cymru

Mae'r cyhoeddiad hwn a chyhoeddiadau eraill Estyn ar gael ar ein gwefan:

www.estyn.llyw.cymru

Cyfieithwyd y ddogfen hon gan Trosol (o'r Saesneg i'r Gymraeg).

© **Hawlfraint y Goron 2024: Gellir aildefnyddio'r adroddiad hwn yn ddi-dâl mewn unrhyw fformat neu gyfrwng ar yr amod y caiff ei aildefnyddio'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint y Goron a rhaid nodi teitl yr adroddiad/y cyhoeddiad penodol.**

Cyflwyniad a diben y Cynllun Cydraddoldeb Strategol.....	1
Pwy sy'n cael ei warchod o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010?	1
Beth yw ein taith hyd yma?	2
Beth ydym ni'n ceisio ei gyflawni trwy'r cynllun hwn?.....	2
Ein hamcanion cydraddoldeb.....	3
Camau gweithredu y byddwn yn eu cymryd yn 2024-2025 i wneud cynnydd yn erbyn ein hamcanion cydraddoldeb	3
Monitro a gwerthuso	5
Atodiad 1 – Dyletswyddau sy'n cefnogi'r cynllun cydraddoldeb strategol	7
Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus	7
Y Dyletswyddau Penodol	7
Atodiad 2: Ymgysylltu ac Ymgynghori	8
Cynllun Cydraddoldeb Strategol Llywodraeth Cymru 2024-2028.....	8
Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol Llywodraeth Cymru.....	8
Cynllun Gweithredu LHDTTC+ Cymru Llywodraeth Cymru.....	9
A yw Cymru'n Decach? 2023 – Y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol (EHRC)	9
Adroddiad y Gweithgor Cymunedau, Cyfraniadau a Chynefin Pobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig yn y Cwricwlwm Newydd:	10
Adroddiad y Comisiynydd Plant "'Cymerwch y Peth o Ddifri": Profiadau Plant o Hiliaeth mewn Ysgolion Uwchradd.....	10
Adroddiad Ysgol Cymru – Profiadau pobl ifanc lesbiaidd, hoyw, deurywiol a thraws yn ysgolion Cymru yn 2017 gan Stonewall.....	11
Ymarfer ymgynghori.....	11

Cyflwyniad a diben y Cynllun Cydraddoldeb Strategol

Estyn yw Arolygiaeth Ei Fawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru. Rydym yn arolygu addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Ein gweledigaeth yw gwella ansawdd addysg a hyfforddiant a deilliannau i'r holl ddysgwyr yng Nghymru. Ein cenhadaeth yw cynorthwyo darparwyr addysg a hyfforddiant i ddatblygu diwylliant o hunanwella a dysgu trwy ein cyngor, ein harolygiadau a chynyddu capasiti.

Rydym yn hyrwyddo cydraddoldeb ac amrywiaeth trwy gyflawni ein hamcanion strategol, trwy dynnu sylw darparwyr at eu dyletswydd i hyrwyddo cydraddoldeb. Mae ein hamcanion cydraddoldeb yn ymdrin â sut rydym yn ystyried cydraddoldeb pan fyddwn yn arolygu a sut byddwn yn sicrhau bod ein staff ni a'r rhai rydym yn llunio contract â nhw'n cael cyfle cyfartal a'u trin yn gydradd.

Trwy ein gweithredoedd, credwn y gallwn wneud gwahaniaeth a chreu Cymru fwy cyfartal, yn ogystal â bod yn gyflogwr croesawgar o ddewis i'n staff. Rydym ar daith, ac mae'r cynllun cydraddoldeb strategol hwn yn uchelgeisiol wrth amlinellu ein camau nesaf.

Pwy sy'n cael ei warchod o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010?

Mae gwahaniaethu yn erbyn pobl oherwydd nodwedd warchoddedig yn erbyn y gyfraith. Mae'r gyfraith wedi'i llunio i'w gwarchod nhw. Dyma'r nodweddion gwarchoddedig:

- Oedran
- Anabledd
- Ailbennu rhywedd
- Beichiogrwydd a mamolaeth
- Hil
- Crefydd neu gred (neu ddiffyg cred)
- Rhyw
- Cyfeiriadedd rhywiol
- Priodas a phartneriaethau sifil

Cydnabyddwn fod pobl sy'n rhannu mwy nag un nodwedd warchoddedig mewn perygl o anfantais ac anghydraddoldeb lluosog. Rydym wedi ystyried hyn wrth ddatblygu ein Cynllun Cydraddoldeb Strategol. Cydnabyddwn hefyd er nad yw statws economaidd-gymdeithasol yn nodwedd warchoddedig, ei fod yn gallu gwaethygu unrhyw anfantais neu anghydraddoldeb.

Nid yw Deddf Cydraddoldeb 2010 yn cynnwys gofyniad i hyrwyddo a defnyddio'r **Gymraeg**. Fodd bynnag, mae Mesur y Gymraeg 2011 yn gosod rhwymedigaeth ar gyrff sector cyhoeddus i gydymffurfio â chyfres o 'Safonau' ac i weithio tuag at yr egwyddor y dylai'r Gymraeg gael ei thrin yn gydradd â'r Saesneg yng Nghymru. Mae ein [Cynllun Strategol y Gymraeg](#) yn amlinellu ein hamcanion strategol o ran y Gymraeg.

Beth yw ein taith hyd yma?

Gwnaethom gynnydd gwyb yn ystod cyfnod ein cynllun cydraddoldeb strategol diwethaf.

Beth ydym ni'n ceisio ei gyflawni trwy'r cynllun hwn?

Trwy ein holl waith a'r penderfyniadau a wnawn, byddwn yn cyflawni dyletswyddau cyffredinol Deddf Cydraddoldeb 2010 i:

- ddileu gwahaniaethu, aflonyddu ac erledigaeth
- hyrwyddo cyfle cyfartal rhwng pobl sy'n rhannu nodwedd warchoddedig berthnasol a phobl nad ydynt yn ei rhannu (esbonnir nodweddion gwarchoddedig yn ddiweddarach yn yr adroddiad hwn)
- meithrin perthynas dda rhwng pobl sy'n rhannu nodwedd warchoddedig berthnasol a phobl nad ydynt yn ei rhannu

Yn benodol, byddwn yn mesur ein llwyddiant trwy'r canlynol:

- mae ein gweithlu, gan gynnwys yr arolygwyr allanol rydym yn gweithio gyda nhw, yn fwy amrywiol
- mae ein staff yn teimlo eu bod yn cael eu gwerthfawrogi a'u parchu'n fwy, a'u bod yn gallu ffynnu a datblygu
- rydym yn wybodus am faterion cydraddoldeb
- mae ein hadroddiadau'n amlygu mwy o feysydd i'w gwella i helpu i greu Cymru fwy cyfartal a rhannu ymarfer i gefnogi gwelliant
- mae ein gwaith yn cael ei gyfoethogi gan set fwy amrywiol o leisiau rhanddeiliaid

Esbonnir y dyletswyddau sy'n sail i'r cynllun hwn yn atodiad 1.

Ein hamcanion cydraddoldeb

Rydym wedi gosod tri amcan cydraddoldeb cyffredinol i'n helpu i gynllunio'r camau y byddwn yn eu cymryd i gyflawni llwyddiant.

<i>Amcan Cydraddoldeb 1</i>	Byddwn yn gweithio i gynyddu amrywiaeth ein staff, ein harolygwyr allanol a'r lleisiau rhanddeiliaid sy'n cyfoethogi ein gwaith
<i>Amcan Cydraddoldeb 2</i>	Byddwn yn hyrwyddo cyfle cyfartal ac yn sicrhau triniaeth deg i'n holl weithlu, staff ac arolygwyr dan gontract, gan fynd i'r afael â bwlio a gwahaniaethu, pryd bynnag y bydd yn digwydd
<i>Amcan Cydraddoldeb 3</i>	Byddwn yn ystyried materion sy'n gysylltiedig â chydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant yn ystod arolygiadau ac yn ein gwaith thematig, gan rannu arfer dda a gwneud argymhellion ar gyfer gwella, lle bydd angen

Er mwyn ffurfio'r amcanion hyn a'r camau gweithredu a fydd yn eu cefnogi, ethom siaradom â'n staff a rhanddeiliaid allanol trwy arolygon a grwpiau ffocws. Gwnaethom hefyd ystyried yr ystod o dystiolaeth ymchwil a chamau gweithredu ar ein cyfer a fynegwyd yng nghynlluniau gweithredu amrywiol Llywodraeth Cymru. Rhestrir y dystiolaeth a lywiodd y cynllun hwn yn atodiad 2.

Rhoddodd staff a rhanddeiliaid allanol lawer o syniadau defnyddiol a ymgorfforwyd gennym. Fodd bynnag, gwnaethant hefyd ein hannog uwchlaw popeth i fod yn fwy beiddgar a phenodol yn ein nodau ac i dderbyn nad oedd ein sefyllfa bresennol yn ddigon da a'n bod ni ar daith – er enghraifft, rydym yn symud o fod yn anhiliol i fod yn wrth-hiliol.

Mae ein hamcanion cydraddoldeb yn berthnasol ar draws y nodweddion gwarchoddedig. Yn yr un modd, mae'r camau gweithredu a ddisgrifiwn yn yr adran nesaf yn berthnasol i bob un ohonynt, heblaw lle y cyfeiriwn yn benodol at nodwedd warchoddedig arbennig rydym yn ei thargedu gyda chamau gweithredu.

Camau gweithredu y byddwn yn eu cymryd yn 2024-2025 i wneud cynnydd yn erbyn ein hamcanion cydraddoldeb

Amcan Cydraddoldeb 1: Byddwn yn gweithio i gynyddu amrywiaeth ein staff, ein harolygwyr allanol a'r lleisiau rhanddeiliaid sy'n cyfoethogi ein gwaith

Byddwn yn:

- adolygu ein prosesau recriwtio staff i ystyried beth arall y gallwn ei wneud i gynyddu amrywiaeth ein staff, gan gynnwys ystyried sut i gyflawni mwy o amrywiaeth ar baneli cyfweld

- Adolygu ein rhaglen arweinyddiaeth a'i datblygu ymhellach i gynyddu ymwybyddiaeth o'n gwaith gydag arweinwyr addysg dyheadol o gefndiroedd ethnig sydd wedi'u tangynrychioli yn ein staff a'n gweithlu arolygwyr allanol
- Gwella'r data a ddaliwn am ein gweithlu arolygwyr allanol er mwyn cael dealltwriaeth well o unrhyw grwpiau sydd wedi'u tangynrychioli
- Gweithio'n weithredol gydag amrywiaeth o grwpiau rhanddeiliaid cenedlaethol i sicrhau bod ein hymgyrch recriwtio arolygwyr lleyg nesaf yn arwain at gronfa fwy amrywiol o arolygwyr lleyg
- Adolygu ein deunyddiau a'n prosesau recriwtio ar gyfer arolygwyr allanol i sicrhau eu bod yn cynrychioli amrywiaeth lawn Cymru ac yn cydymffurfio ag arfer gorau
- Byddwn yn sicrhau bod ein fforwm rhieni'n cynnwys rhieni â gwahanol nodweddion gwarchoddedig
- Byddwn yn parhau i ymgysylltu â chyrrff eraill, rhanddeiliaid a grwpiau sy'n hyrwyddo nodweddion gwarchoddedig penodol yn fewnol ac yn allanol er mwyn ystyried sut gallwn ni a'r rhai rydym yn eu harolygu wella polisïau a phrosesau gweithio i ddod yn fwy amrywiol a bodloni anghenion Cymru amrywiol
- Byddwn yn adolygu ein gweithdrefnau cwynion ac adborth i sicrhau eu bod yn unol ag arfer gorau ac yn hygyrch i bawb

Amcan Cydraddoldeb 2: Byddwn yn hyrwyddo cyfle cyfartal ac yn sicrhau triniaeth deg i'n holl weithlu, staff ac arolygwyr dan gontract, gan fynd i'r afael â bwlio a gwahaniaethu, pryd bynnag y bydd yn digwydd.

Byddwn yn:

- Datblygu ein rhaglen barhaus o hyfforddiant a datblygiad staff i sicrhau bod ein gweithlu'n gweithio'n weithredol i hyrwyddo cyfle cyfartal, mynd i'r afael â bwlio a gwahaniaethu ac, yn arbennig, sicrhau ein bod yn sefydliad gwrth-hiliol a bod gan staff dros dro fynediad llawn at y rhaglenni hyn
- Adolygu ein gweithdrefnau sefydlu i sicrhau eu bod yn gosod disgwyliadau clir a'u bod yn canolbwyntio'n gryf ar ddyletswydd cydraddoldeb y sector cyhoeddus, er enghraifft trwy weithio'n agos gyda staff newydd sydd ag anabledd i sicrhau ein bod yn cynllunio ac yn gwneud addasiadau rhesymol buddiol ar eu cyfer
- Datblygu cyfleoedd i reolwyr ymwneud â mentora a hyfforddi o chwith gydag arweinwyr cymunedol
- Adolygu'r defnydd o'n proses asesu'r effaith ar gydraddoldeb i gryfhau ei heffaith ymhellach
- Sicrhau bod pob aelod o staff yn ystyried amcan sy'n gysylltiedig â chydraddoldeb ac amrywiaeth yn rhan o'u proses rheoli perfformiad
- Cyflwyno ein cynhadledd staff ar ymwybyddiaeth o iechyd meddwl
- Adolygu'r ffyrdd y gall staff godi pryderon a chyfrannu syniadau er mwyn gwella ein gweithle

Amcan Cydraddoldeb 3: Byddwn yn ystyried materion sy'n gysylltiedig â chydaddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant yn ystod arolygiadau ac yn ein gwaith thematig, gan rannu arfer dda a gwneud argymhellion ar gyfer gwella, lle bydd angen

Byddwn yn:

- Cynnwys thema drawstoriadol yn ymwneud â chynnydd tuag at Gymru Wrth-hiliol yn ein hadroddiad blynyddol – bydd hyn yn cynnwys adolygiad rhagarweiniol o'r ffyrdd y mae ysgolion yn dechrau datblygu cwricwla sy'n adlewyrchu thema drawstoriadol amrywiaeth a pha fath o gymorth ychwanegol y gallai fod arnynt ei angen
- Dechrau casglu data demograffig yn rhan o unrhyw arolygon a gynhaliwn gyda dysgwyr, staff, rhieni neu randdeiliaid eraill fel y gallwn wella ein sylfaen dystiolaeth genedlaethol o safbwyntiau rhanddeiliaid
- Sicrhau, lle y bo'n briodol, bod ein harolygiadau'n ystyried rhwystrau rhag recriwtio grwpiau o ddysgwyr sydd wedi'u tangynrychioli i raglenni addysgol, er enghraifft Addysg Gychwynnol Athrawon, Cymraeg i Oedolion a phrentisiaethau
- Cynnal asesiad o'r effaith ar gydraddoldeb mewn perthynas â'n trefniadau arolygu newydd a phob adolygiad thematig a wnawn
- Ystyried goblygiadau cynllun gweithredu LHDTTC+ Llywodraeth Cymru i'n gwaith
- Adolygu'r sylfaen dystiolaeth sy'n deillio o'n harolygiadau o ran cydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant, ac yn benodol o ran
 - pa mor dda y mae'r cwricwlwm yn datblygu dealltwriaeth dysgwyr o hanesion, storïau, hunaniaethau, gwerthoedd a safbwyntiau amrywiol, gan gynnwys yn eu hardal leol, yng Nghymru ac yn y byd ehangach ar draws y meysydd dysgu a phrofiad
 - pa mor effeithiol y mae systemau'r darparwr yn cefnogi adrodd a chofnodi'r holl fathau o fwlio ac aflonyddu'n gywir a
 - pha mor dda y mae'n mynd i'r afael ag ymddygiadau ac agweddu niweidiol a amlygwyd ymhlith unigolion a grwpiau, gan gynnwys trwy ddarpariaeth wedi'i thargedu a darpariaeth gyffredinol
- Parhau i gasglu a hyrwyddo enghreifftiau o ymarfer effeithiol yn gysylltiedig â chydaddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant sy'n helpu i godi disgwyliadau a gwella arferion – yn arbennig, byddwn yn ystyried sut gallwn ddefnyddio hyn yn rhagweithiol i gefnogi gwelliant ar gyfer grwpiau sydd dan anfantais benodol yn y system addysg, er enghraifft dysgwyr o'r gymuned Sipsiwn Roma a Theithwyr
- Gweithio gyda'r Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil a Llywodraeth Cymru i sicrhau bod setiau data cenedlaethol gwell ar gael sy'n ein helpu i ddeall profiadau a deilliannau addysgol dysgwyr â gwahanol nodweddion gwarchoddedig

Monitro a gwerthuso

I gefnogi'r cynllun hwn, byddwn yn datblygu Cynllun Gweithredu ar gyfer y Cynllun Cydraddoldeb Strategol bob blwyddyn sy'n canolbwyntio ar ddeilliannau a fydd yn rhoi mwy o fanylion ynglŷn â'r canlynol:

- y camau gweithredu rydym yn eu cymryd i symud ymlaen â phob un o'n hamcanion cydraddoldeb strategol
- graddfeydd amser ar gyfer pryd y disgwylwn gyflawni'r camau gweithredu hyn
- y bobl sy'n gyfrifol am ddatblygu'r camau gweithredu, a
- sut byddwn yn mesur ein llwyddiant wrth gyflawni'r camau gweithredu a amlinellwyd.

Byddwn yn cyhoeddi ein cynnydd yn erbyn pob un o amcanion ein cynllun cydraddoldeb strategol yn flynyddol, gan eu haddasu a'u diwygio, lle y bo'n berthnasol.

Byddwn hefyd yn sicrhau bod yr holl dimau neu sectorau ar draws y sefydliad yn amlygu un cam gweithredu y byddant yn ei gyflawni i gefnogi ein hamcanion cydraddoldeb.

Yn ogystal, byddwn yn monitro ystod o ddata perthnasol i helpu i wirio ein bod yn gwneud cynnydd. Byddwn yn defnyddio'r wybodaeth reoli allweddol ganlynol i olrhain cynnydd:

- data am y gweithlu
- yr Arolwg Pobl
- cwynion a chanmoliaeth
- olrhain ein hadroddiadau arolygu a thematig ac astudiaethau achos

Atodiad 1 – Dyletswyddau sy'n cefnogi'r cynllun cydraddoldeb strategol

Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus

Y Ddyletswydd Gyffredinol

Mae'n ofynnol i gyrff cyhoeddus roi sylw dyladwy i'r angen i:

- 1 ddileu gwahaniaethu, aflonyddu ac erledigaeth anghyfreithlon ac ymddygiad arall a waherddir gan y Ddeddf
- 2 hyrwyddo cyfle cyfartal rhwng pobl sy'n rhannu nodwedd warchoddedig berthnasol a phobl nad ydynt yn ei rhannu
- 3 meithrin perthynas dda rhwng pobl sy'n rhannu nodwedd warchoddedig a phobl nad ydynt yn ei rhannu

Y Dyletswyddau Penodol

Mae'r Ddeddf Cydraddoldeb yn rhoi'r grym i wneud rheoliadau sy'n gosod dyletswyddau ar gyrff cyhoeddus i'w helpu i gyflawni'r ddyletswydd gyffredinol yn well; adwaenir y rhain fel Dyletswyddau Cydraddoldeb Penodol y Sector Cyhoeddus ac maen nhw'n wahanol yng Nghymru, Lloegr a'r Alban.

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru reoliadau a gyflwynodd y Dyletswyddau Penodol i Gymru ym mis Mawrth 2011. Mae'r rhain yn amlinellu'r camau gweithredu y mae'n rhaid i Estyn eu cymryd i gydymffurfio, ac maen nhw'n cynnwys y meysydd canlynol:

- Gosod Amcanion Cydraddoldeb a chyhoeddi Cynllun Cydraddoldeb Strategol
- Sicrhau ei bod yn ymgysylltu â phobl sydd â diddordeb mewn sut mae penderfyniadau Estyn yn effeithio arnynt
- Casglu a chyhoeddi gwybodaeth sy'n berthnasol i gydymffurfio â'r Ddyletswydd Gyffredinol
- Cynnal Asesiadau o'r Effaith ar Gydraddoldeb a chyhoeddi'r canlyniadau
- Cyhoeddi gwybodaeth monitro cyflogaeth yn flynyddol
- Hyrwyddo gwybodaeth a dealltwriaeth o'r Ddyletswydd Gyffredinol ymhlith ei chyflogeion a defnyddio ei gweithdrefnau asesu perfformiad i amlygu a mynd i'r afael ag anghenion hyfforddiant ei chyflogeion yn gysylltiedig â'r Dyletswyddau Cyffredinol
- Gosod amcan cyflog cyfartal rhwng y rhywiau lle yr amlygir gwahaniaeth cyflog rhwng y rhywiau
- Ystyried cynnwys amodau sy'n berthnasol i'r Ddyletswydd Gyffredinol yn ei phrosesau caffael

Atodiad 2: Ymgysylltu ac Ymgynghori

Defnyddiwyd amrywiaeth o ffynonellau i gasglu'r wybodaeth a oedd yn angenrheidiol i gynhyrchu'r cynllun hwn a'r amcanion cydraddoldeb. Mae'r rhain yn cynnwys:

Cynllun Cydraddoldeb Strategol Llywodraeth Cymru 2024-2028

Amcan cydraddoldeb cenedlaethol 1 – Byddwn yn creu Cymru lle mae pawb yn cael cyfleoedd i ffynnu yn unol â'n nod sefydliadol i leihau tlodi.

Amcan cydraddoldeb cenedlaethol 2 – Byddwn yn creu Cymru lle gall pawb fod yn ymwybodol o'u hawliau dynol, lle cânt eu diogelu, eu hyrwyddo a lle maent yn sail i bob polisi cyhoeddus.

Amcan cydraddoldeb cenedlaethol 3 – Byddwn yn creu Cymru lle gall pawb fod yn ymwybodol o wasanaethau cyhoeddus o safon uchel a chael mynediad cyfartal atynt.

Amcan cydraddoldeb cenedlaethol 4 – Byddwn yn cymryd camau i atal gwahaniaethu, erledigaeth, aflonyddu, difrïo, troseddau casineb a/neu fwlio yn erbyn pob person, gan gynnwys trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol.

Amcan cydraddoldeb cenedlaethol 5 – Byddwn yn creu Cymru lle gall pawb gymryd rhan yn y gweithle, cael mynediad at drafnidiaeth gyhoeddus a gweld eu hunain yn cael eu hadlewyrchu yn y ffordd y caiff ein gwasanaethau cyhoeddus eu harwain.

Amcan cydraddoldeb cenedlaethol 6 – Byddwn yn creu Cymru â chyfleoedd teg a chyfartal i ddod o hyd i swydd ac sy'n sicrhau triniaeth deg a chyfartal yn y gweithle.

Amcan cydraddoldeb cenedlaethol 7 – Byddwn yn creu Cymru sy'n amgylcheddol gynaliadwy gyda'r gallu i sicrhau bod ein taith i sero net yn deg ac i ymateb i effeithiau annheg newid yn yr hinsawdd.

Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol Llywodraeth Cymru

Argymhellion sy'n cynnwys Estyn:

- Adolygu Addysg Gychwynnol Athrawon (AGA) a dysgu proffesiynol er mwyn sicrhau eu bod yn adlewyrchu dull gwrth-hiliol o recriwtio a hyfforddi athrawon.
- Cydweithio a chyd-lunio â grwpiau rhanddeiliaid ethnig lleiafrifol i ddatblygu camau nesaf y Cynllun Recriwtio Pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol ar gyfer Addysg Gychwynnol Athrawon.
- Cryfhau canllawiau gwrthfwlio 'Hawliau, parch, cydraddoldeb' Llywodraeth Cymru i ysgolion.

Ôl-16

- Integreiddio'r gwaith o adrodd ar ethnigrwydd â'r gyfres o ddatganiadau ystadegol ar ddysgu ôl-16 a deilliannau dysgwyr.
- Nodi bylchau mewn cydraddoldeb o ran cyfranogiad a chyrhaeddiad dysgwyr, a phennu targedau a chamau gweithredu priodol i'w gwella.

Cynllun Gweithredu LHDTTC+ Cymru Llywodraeth Cymru

Ni chrybwyllir Estyn yn benodol yn unrhyw un o'r argymhellion. Fodd bynnag, mae'r argymhellion canlynol yn arbennig o berthnasol i Estyn:

Addysg Gynhwysol:

- 26 Rhoi canllawiau cenedlaethol ar faterion traws i ysgolion ac awdurdodau lleol
- 27 Cefnogi pobl ifanc LHDTTC+ a mynd i'r afael â bwlio homoffobig, deuffobig, a thrawsffobig
- 28 Llunio dull gweithredu ysgol gyfan sy'n gwbl LHDTTC+-gynhwysol a'i roi ar waith
- 29 Sicrhau bod pob coleg a phrifysgol yng Nghymru yn amgylcheddau LHDTTC+-gynhwysol i ddysgwyr, myfyrwyr, a staff

Cymunedau, Bywyd Preifat a Bywyd Teuluol:

- 31 Cefnogi'r sector gwaith ieuenctid LHDTTC+

Gweithleoedd Cynhwysol:

- 43 Rhoi hyfforddiant ar gydraddoldebau sy'n cynnwys anghenion pobl LHDTTC+ i bob sefydliad yn y sector cyhoeddus

A yw Cymru'n Decach? 2023 – Y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol (EHRC)

Dyma'r argymhellion sy'n crybwyll Estyn:

- 7 Dylai cyrff rheoleiddio gan gynnwys Estyn, Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru, Arolygiaeth Gofal Cymru ac Archwilio Cymru ddefnyddio'r Ddyletswydd i ysgogi gwelliannau o ran mynd i'r afael ag anghydraddoldebau drwy eu gwaith arolygu.
- 8 Dylai Llywodraeth Cymru, awdurdodau lleol, ysgolion ac Estyn gymryd camau i leihau'r bylchau cyrhaeddiad ar gyfer grwpiau â nodweddion gwarchodedig, gan gynnwys plant Sipsiwn, Roma a Theithwyr a phlant anabl, gan gynnwys rhwng y rhai sy'n gymwys i gael prydau ysgol am ddim a'r rhai nad ydynt yn gymwys i gael prydau ysgol am ddim o 0–16 oed.
- 28 Dylai Llywodraeth Cymru, Awdurdodau Lleol, Estyn ac ysgolion fynd i'r afael â bwlio ar sail hunaniaeth rhywedd gan gynnwys cofnodi ac adrodd am ddigwyddiadau.

- 32 Dylai Llywodraeth Cymru, awdurdodau lleol ac ysgolion a gynhelir weithredu i leihau'r bwlch cyrhaeddiad addysgol ar gyfer dysgwyr Sipsiwn, Roma a Theithwyr. Dylai Estyn fonitro'r cynnydd a wneir gan ysgolion i fynd i'r afael â'r mater hwn.
- 42 Dylai Llywodraeth Cymru, Awdurdodau Lleol, y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil, Estyn ac ysgolion leihau'r risg i ddisgyblion a myfyrwyr o brofi gwahaniaethu neu fwlio mewn addysg yn deillio o'u cyfeiriadedd rhywiol, gan gynnwys cofnodi ac adrodd am ddigwyddiadau.

Adroddiad y Gweithgor Cymunedau, Cyfraniadau a Chynefin Pobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig yn y Cwricwlwm Newydd:

Argymhellion sy'n crybwyll Estyn:

Argymhelliad 42: Llywodraeth Cymru i gomisiynu Estyn o fewn tair blynedd o weithredu'r Cwricwlwm i Gymru i gynnal adolygiad rhagarweiniol â'r nod o ystyried sut mae ysgolion yn dechrau datblygu cwricwla sy'n adlewyrchu thema drawstoriadol amrywiaeth a pha fath o gymorth ychwanegol y gallai fod arnynt ei angen. Mae'r Gweithgor yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn comisiynu adolygiad thematig llawn o fewn pum mlynedd.

Argymhelliad 43: Estyn i adolygu ac adrodd ar sut mae ysgolion yn darparu cwricwlwm eang a chytbwys sy'n rhoi sylw i amrywiaeth ar draws pob Maes Dysgu a Phrofiad, a hyrwyddo rhannu arferion da drwy astudiaethau achos ac adroddiadau thematig.

Adroddiad y Comisiynydd Plant "Cymerwch y Peth o Ddifri": Profiadau Plant o Hiliaeth mewn Ysgolion Uwchradd

Dyma'r argymhellion sy'n crybwyll Estyn:

- Dylai ysgolion, Awdurdodau Lleol ac Estyn sicrhau bod ganddyn nhw bolisi clir ar gyfer ymateb i ddigwyddiadau hiliol, a bod hynny'n rhan o bob Cynllun Gwella Ysgol. Dylai hynny gael ei ddatblygu gyda mewnbwn gan blant a phobl ifanc sydd â phrofiad bywyd o hiliaeth yng nghymuned yr ysgol, neu gan ddefnyddio rhanddeiliaid ar draws Cymru yn achos cymunedau llai amrywiol.
- Dylai Llywodraeth Cymru roi cyfarwyddyd i Estyn ddiwygio'u Fframwaith Arolygu Cyffredin er mwyn sicrhau ffocws mwy pendant ar sut mae ysgolion yn ymateb i ddigwyddiadau hiliol, yn eu cofnodi ac yn ymdrin â nhw, gan sicrhau bod llais a barn disgyblion ar hyn yn cael eu clywed trwy eu harolygiadau.
- Dylai Llywodraeth Cymru gomisiynu Estyn i gynnal adolygiad arfer dda i ganfod arfer dda sydd eisoes yn bodoli wrth ymateb i hiliaeth a digwyddiadau hiliol ymhlith ysgolion.

Adroddiad Ysgol Cymru – Profiadau pobl ifanc lesbiaidd, hoyw, deurywiol a thraws yn ysgolion Cymru yn 2017 gan Stonewall.

Argymhellion ar gyfer Estyn.

Dylai Estyn:

- Ddarparu hyfforddiant cychwynnol a pharhaus i'r holl arolygwyr ynghylch sut i asesu ymdrechion ysgol i gefnogi disgyblion LHDT, a pha mor effeithiol maen nhw o ran mynd i'r afael ag iaith a bwlio homoffobaidd, deuffobaidd a thrawsffobaidd
- Arolygu addysg rhyw a pherthnasoedd pob ysgol fel rhan o'u hadolygiad ar gyfer alinio â'r cwricwlwm newydd
- Parhau i sicrhau bod effeithiolrwydd ysgol yn mynd i'r afael â bwlio homoffobaidd, deuffobaidd a thrawsffobaidd a chreu amgylchedd dysgu diogel ar gyfer yr holl bobl ifanc yn rhan o'r fframwaith arolygu a bod hyn yn cael ei gyfleu'n eglur i'r holl ysgolion
- Sicrhau bod darparu addysg rhyw a chydberthynas cynhwysol o ansawdd uchel yn rhan allweddol o'r gwaith o asesu agwedd datblygu personol y Fframwaith Arolygu Cyffredin. Gwneud hyn yn eglur mewn arweiniad arolygu a thrwy hyfforddiant arolygwyr
- Bod yn fwy pendant wrth herio perfformiad gwael, yn ogystal â thynnu sylw at arferion da. Nodi beth yn union fyddai'n ddull annigonol o fynd i'r afael â bwlio homoffobaidd, deuffobaidd a thrawsffobaidd a chefnogi pobl ifanc LHDT
- Wrth arolygu'r darparwyr hyfforddiant cychwynnol athrawon, sicrhau bod yr hyfforddiant yn paratoi athrawon newydd i fynd i'r afael â bwlio homoffobaidd, deuffobaidd a thrawsffobaidd ac i gefnogi disgyblion LHDT.

Ymarfer ymgynghori

Rydym wedi cynnal ymarfer ymgynghori helaeth i helpu i ddatblygu ein hamcanion strategol. Yn ogystal â'n rhanddeiliaid arferol, sef ysgolion, awdurdodau lleol a darparwyr ôl-16, cynhwyswyd y grwpiau canlynol yn ein hymarfer ymgynghori:

- BAWSO
- EYST Cymru
- Cynghrair Hil Cymru
- Cyngor Ffoaduriaid Cymru
- Rhwydwaith Cydraddoldeb Rhanbarthol Gogledd Cymru
- SSCE Cymru
- Parentkind
- Ymddiriedolaeth Gofalwyr Cymru
- Anabledd Cymru
- Comisiynydd Plant Cymru
- Anabledd Dysgu Cymru
- Cymdeithas Cyfarwyddwyr Gofal Cymdeithasol Cymru
- Cymdeithas Cyfarwyddwyr Addysg Cymru
- Awtistiaeth Cymru
- Plant yng Nghymru
- Y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol

- Arweinwyr awdurdodau lleol ar gyfer gwasanaethau addysg Lleiafrifoedd Ethnig a Sipsiwn, Roma a Theithwyr
- Dangos y Cerdyn Coch i Hiliaeth
- Stonewall Cymru
- Race Council Cymru
- Sipsiwn a Theithwyr Cymru
- Cydraddoldeb Hiliol Cymru
- Umbrella Cymru – sefydliad cymorth LHDTTC+
- Transaid Cymru – cymorth cydfuddiannol sy'n helpu pobl draws, anneuaid a rhyngryw ledled Cymru

Rydym hefyd wedi ymgynghori'n fewnol â'n staff ac wedi cynnal grwpiau ffocws gyda staff i drafod y materion hyn.